

Veel verschillende definities of interpretaties van het begrip theosofie zijn al geformuleerd sinds het opkomen van de moderne theosofische beweging. Tientallen verenigingen, genootschappen en andere gezelschappen zijn ontstaan met het woord theosofie in het vaandel en naar aanleiding van deze ontwikkelingen zijn weer nieuwe organisaties en bewegingen ontstaan. De invloed van deze impuls is ook nu nog zeer actueel. Ook nu ontstaan nog steeds op basis van min of meer hetzelfde gedachtegoed nieuwe organisaties en zijn er leraren die succes hebben met de ideeën die door de theosofische beweging naar voren zijn gebracht. Waarom dit eigenlijk zo is, kunnen we ons afvragen. Waarom heeft theosofie zoveel invloed gehad tot in onze tijd en waarom is het geen kortstondig modeverschijnsel gebleken?

Universaliteit

Ongetwijfeld hangt dit samen met de zeer krachtige en onderling samenhangende ideeën die met name H.P. Blavatsky in haar tijd heeft verbonden met dit begrip, theosofie. Het meest in het oog springend daarbij is wel, dat deze ideeën een universeel karakter hebben. Ze hebben niet alleen betrekking op bijvoorbeeld een bepaalde groep mensen, maar op alle vormen van leven. Dit betekent ook dat ieder mens zich erin zou kunnen herkennen en deze ideeën zou kunnen gebruiken als basis voor nieuwe initiatieven. Dit gebeurt dan ook op grote schaal, zoals gezegd.

Theosofie voor iedereen?

Met het universele karakter van deze ideeën komt ook een zeker niveau van abstractie. Het theosofische ideeëngoed is niet noodzakelijkerwijs heel ingewikkeld, maar het niveau van abstractie zorgt er wel voor dat die universele ideeën, waarin iedereen zich zou kunnen herkennen, toch niet voor iedereen interessant zijn. In dat opzicht kunnen we ze vergelijken met andere abstracte ideeën, denk bijvoorbeeld aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, een tekst die maar bij een beperkt deel van de mensen op aarde bekend is, terwijl hij wel direct betrekking heeft op het dagelijks leven van elk van hen.

Onze tijd

Kijken we bijvoorbeeld naar de huidige eeuw, dan zien we dat de invloed van de traditionele religie aan het afnemen is. Er is een crisis van waarden ontstaan waar veel mensen in welvarende landen in deze tijd in terecht zijn gekomen. In het individu slaat zo'n crisis met name toe wanneer de houdbaarheidsdatum bereikt is van de waarden die de samenleving voor hem heeft uitgestippeld. Bij sommigen dient dit fenomeen zich wat vroeger in het leven aan, bij anderen wat later. In onze westerse samenleving wordt deze crisis vaak gelabeld als 'burn-out', maar er zijn vele andere aanduidingen in omloop voor een dergelijke crisis van waarden. Daarbij kunnen vragen naar voren komen als: 'waar doe ik het eigenlijk allemaal voor?', of 'is dit het nu, waar het in het leven om draait?'

Deze vragen geven een omkeermoment aan, waarop de tot dan toe geldende waarden niet meer voldoen, maar zich nog geen nieuwe hebben aangediend. Het is een moment waarop we vaak niet zijn voorbereid tijdens onze opvoeding of opleiding. Onze waarden worden ons immers meestal via een onbewust proces aangereikt vanuit de sociale groepen waarvan we onderdeel zijn en de grotere samenleving waarvan we deel uitmaken. Vaak hebben we zelfs voordien nog nooit over onze eigen waarden nagedacht. Dit zorgt ervoor dat we nu het gevoel hebben met lege handen te staan.

Kennismaking met theosofie

Vaak ontdekken mensen juist tijdens deze fase van ontwikkeling dat er een Theosofische Vereniging bestaat, of komen ze voor het eerst op het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden. Soms geven ze aan, dat de Vereniging volgens hen niet voldoende aan publiciteit doet. Zo heb ik regelmatig gehoord: 'Ik wist niet dat dit hier bestond' (over het theosofisch centrum), 'Waarom heb ik hier niet eerder van gehoord?' en dergelijke. Aanvankelijk was mijn reactie dan meestal, dat we misschien in de loop van vele jaren te weinig aandacht hebben besteed aan publiciteit en dat is zeker één kant van deze medaille, maar anderzijds waren de waarden die deze personen hadden, voorafgaand aan deze crisis, vaak zo wezenlijk anders, dat ze de Theosofische Vereniging niet zouden hebben opgemerkt of herkend, of niet positief gewaardeerd. Daaraan kunnen we zien dat het hier gaat om een ontwikkeling die te maken heeft met bewustzijns groei. Als spiritualiteit alleen een levensstijl of modeverschijnsel voor ons is, is dat anders. Dan veranderen onze waarden niet wezenlijk: we worden er geen ander mens door, integendeel, wat we positief waarderen, bevestigt dan juist de waarden die we al hadden.

Spirituele waarden

Over welke waarden hebben we het dan precies, als we spreken over 'spirituele waarden'? Onze normen en waarden worden in het algemeen bepaald door de sociale groep waarin we leven, maar dat is in onze tijd niet altijd meer zo vanzelfsprekend. We kunnen zonder van plaats te veranderen het idee hebben dat we deel worden van een andere sociale groep, niet in de laatste plaats door de wereldwijde communicatie. We kunnen tegelijk de bewoner van een huis zijn in een straat, maar ook een aardbewoner, of zelfs een inwoner van ons heelal. Waar ligt onze focus? Waarbij zijn we het meest innerlijk betrokken? Wanneer we ontdekken dat de waarden waarmee we tot dan toe hebben geleefd niet meer voldoen, staan we op de drempel van een nieuw gebied. We zouden kunnen zeggen dat de focus van ons bestaan wordt verlegd naar een ruimer kader. Het referentiekader dat hoort bij een spiritueel leven overstijgt onze eigen straat, ons dorp, onze familie, ons werk en heeft te maken met alle mensen, of alle levende en zich ontwikkelende wezens. We oriënteren ons bijvoorbeeld minder op maatschappelijke groepen met gemeenschappelijk belang en meer op het belang van alle levende wezens en gaan de daarbij behorende andere waarden belangrijk vinden. Daarbij hoort ook een ander gevoel van individuele verantwoordelijkheid.

Het proces van zelf-transformatie

Dit 'omkeermoment' is uiteindelijk niet werkelijk een moment waarop van de ene op de

andere dag een fundamentele verandering plaatsvindt. Sommige levensveranderende ervaringen en inzichten kunnen wel heel plotseling optreden, maar de integratie hiervan kan dan soms wel het hele verdere leven in beslag nemen. Zo wordt in de missieverklaring van de Theosophical Society gesproken van het ontwikkelen en verwelijken van een zich steeds verdiepend inzicht in de eenheid van alle leven. Ook het begrip spirituele zelf-transformatie wordt in die verklaring genoemd. Wellicht zijn er nog diepere veranderingen gaande, waarvan de verandering van waarden slechts een symptoom is. Het gehele proces kunnen we misschien samenvatten onder het begrip 'het proces van zelf-transformatie'. Dit proces grijpt diep in in het wezen van de mens, op verschillende niveaus en verandert dan ook onze diepere drijfveren en als gevolg daarvan ook ons handelen. We worden bewogen door andere krachten dan voorheen, omdat dit proces van omvorming werkelijk een ander mens van ons heeft gemaakt, ook al blijft onze allerdiepste innerlijke kern gedurende dit proces natuurlijk onveranderd.

Het pad

Als we in datzelfde perspectief kijken naar het eerste doeleinde van de Theosophical Society, naar de woorden: *het vormen van een kern van universele broederschap der mensheid*, zien we dat ook hier wellicht niet een statische toestand wordt bedoeld, maar een proces van ontwikkeling. Het woord 'vormen' kan worden gezien als een activiteit, het steeds verder vormgeven van die kern, van broederschap. Het begrip universele broederschap kunnen we hier lezen als 'het besef van de fundamentele eenheid van alle leven'. Dat besef is niet in één keer volledig aanwezig, maar groeit langzaam in ons wezen en uiteindelijk in ons uiterlijke leven. Als we daardoor anders gaan handelen en spreken, geven we aan onze omgeving, onze kinderen, onze vrienden, andere signalen door, die ook die veranderde waarden doorgeven. Meer expliciet kan dit gebeuren in wat we creëren, wat we schrijven, onze kunst, onze educatie, of eventueel onze activiteit in het verband van de Theosofische Vereniging, of ons werk in een loge. Daarmee dienen we dan de mensheid, zoals de missieverklaring zegt, op een manier die direct voortkomt uit ons veranderde wezen. Daarmee is die verandering niet iets wat van buitenaf is opgelegd, of voortkomt uit een enkel bewust streven, maar uiteindelijk is deze ontwikkeling niets anders dan het spirituele pad, de weg naar het allerhoogste.

